

Комунальна установа
«Путивльський центр професійного розвитку педагогічних
працівників»
Путивльської міської ради

Нова українська школа: прийоми, техніки та методики формування оцінювання

2022

Схвалено нарадою при директорові Комунальної установи
«Путивльський центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Путивльської міської ради
(протокол від 12.10.2022 № 8)

**Нова українська школа: прийоми, техніки та методики
формування оцінювання – Путивль, 2022.**

Підготувала:

Бикова Олена Миколаївна – консультант КУ «Путивльський ЦПРПП»

Інформаційні матеріали містять опис ключових принципів оцінювання та його види. Як перетворити результат навчання на джерело для розвитку мотивації, навичок критичного та творчого мислення, а також соціальних компетентностей школярів? Цей збірник містить добірку прийомів, технік та методик, які допоможуть вчителю не лише визначити рівень засвоєння навчального матеріалу дитиною, а й стануть стимулом для подальших досягнень учнів.

Зміст посібника стане корисним для заступників директорів з навчально-виховної роботи, керівникам методичних об'єднань, вчителів різних освітніх галузей.

Ціннісні орієнтири НУШ, нові державні стандарти освіти вимагають нових підходів не лише до організації навчального процесу, але й до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Державний стандарт початкової освіти, методичні рекомендації Міністерства освіти й науки України щодо оцінювання в початкових класах НУШ, Закон України “Про повну загальну середню освіту” визначають формувальне оцінювання серед основних різновидів оцінювання.

Міжнародні експерти також послідовно наголошують саме на формувальному оцінюванні як ефективній стратегії підвищення рівня навчальних досягнень учнів. Дедалі більше уваги цьому оцінюванню приділяють і деякі українські науковці та вчителі-практики. Вони, спираючись на власний і міжнародний досвід, намагаються своєю працею якісно змінити підходи до оцінювання в Україні, аби воно сприяло поліпшенню якості освіти та реалізації ціннісних орієнтирів НУШ.

Отже, чому формувальне оцінювання все частіше з’являється у фокусі уваги освітян і чому його послідовне впровадження важливе для підвищення рівня навчальних досягнень учнів?

Формувальне – неформальне

Формувальне оцінювання – це оцінювання під час навчання і «для навчання» (англ. – «assessment for learning»). «Формувальне» (англ. – «formative») – тому що, на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня задля більш ефективного формування необхідних знань, умінь та ставлень.

Водночас, значення слова «оцінювання» не обмежується виставленням оцінки. Це послідовна змістовна взаємодія між учнем, учителем і батьками щодо навчальних досягнень учня на підставі всім зрозумілих цілей і критеріїв.

Аби оцінювання стало формувальним, система прийомів, що вчитель застосовує під час навчання, має ґрунтуватися на певних ціннісних орієнтирах. Зокрема, для успішного застосування формувального оцінювання навчальний процес має бути організований у такий спосіб, щоби спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним “отримувачем” знань і оцінок. Має бути створена така атмосфера навчання, за якої учні не бояться «йти на ризик» – ставити запитання, робити помилки й показувати, чого вони ще не вміють або не знають.

Формувальне оцінювання як «оцінювання для навчання» складається з певних елементів, серед яких насамперед:

вироблення зрозумілих учням цілей на певний період навчання;

надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв’язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей;

коригування вчителем навчального процесу відповідно до результатів і навчального поступу учнів.

Результат формувального оцінювання для учнів – усвідомлення ними відповідей на три важливі запитання:

яка моя ціль у вивченні цього предмета або курсу на цьому етапі навчання – які саме знання й уміння я маю опанувати і для чого, як саме вони будуть оцінюватися в підсумку?

де я зараз на шляху досягнення цієї цілі – що саме мені вдається добре, а над чим потрібно попрацювати?

яке в мене наступне завдання на цьому шляху?

Чи є формувальне оцінювання абсолютно новою концепцією для української педагогічної практики? Не зовсім.

Хоча термін раніше не був закріплений законодавчо, багато хто наголошують, що окремі прийоми вчителі застосовували давно. Прикладами таких прийомів можуть бути диференційовані завдання з орієнтацією на навчальні потреби учнів, техніки самооцінювання та взаємооцінювання, письмовий або усний зворотний зв'язок щодо індивідуальних успіхів і невдач тощо.

Цей факт є вдалим підґрунтям для подальшого розвитку та послідовного поширення практик формувального оцінювання з урахуванням напрацювань світової педагогічної спільноти.

Проте важливо враховувати й те, що формувальне оцінювання як стратегія підвищення рівня навчальних досягнень і покращення якості освіти – це не про застосування того чи іншого окремого прийому або інструменту. Формувальне оцінювання не може здійснюватися вибірково й не обмежується заповненням учителем тих чи інших форм. Ба більше, без постійного активного залучення учнів до оцінювання, за відсутності будь-якого із зазначених вище першочергових елементів, формувальне оцінювання може швидко перетворитися на формальне.

Формувальне оцінювання вимагає системності, має бути вбудоване в повсякденне шкільне життя. Це потребує новітніх підходів до організації навчального процесу й послідовної побудови нової культури оцінювання – у центрі яких учень / учениця та їхні індивідуальні потреби пізнання.

У чому цінність формувального оцінювання

На системному рівні послідовне впровадження й застосування формувального оцінювання сприяє рівному доступу до якісної освіти, оскільки допомагає учням, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу, досягати кращих результатів навчання. Цей різновид оцінювання розвиває в учнів уміння вчитися, а отже – сприяє реалізації ціннісного орієнтиру щодо навчання протягом життя. Учителі, які застосовують техніки формувального оцінювання, виявляються краще підготовленими до індивідуалізації навчання відповідно до потреб учнів.

Зворотний зв'язок – обмін інформацією між учнем і вчителем або між учнями щодо їхніх навчальних досягнень у межах визначених цілей і очікуваних результатів – має значний вплив на ефективність навчального процесу. Це доводять численні міжнародні наукові дослідження.

Крім того, формувальне оцінювання сприяє розвитку в учнів метакогнітивних навичок, тобто вміння планувати, регулювати, аналізувати власну навчальну діяльність, визначати причини труднощів та можливі шляхи їхнього подолання, що, зі свого боку, розвиває внутрішню мотивацію. Це стає можливим, зокрема, завдяки концентрації уваги на процесі та цілях навчання, орієнтації на результат, застосуванню технік самооцінювання і взаємооцінювання. За даними EEF, розвиток школярами метакогнітивних навичок і навичок саморегуляції дає їм можливість досягти результатів навчання, що в середньому на 7 місяців випереджають навчальний поступ інших учнів.

Отже, цінність формувального оцінювання в тому, що воно підвищує мотивацію, розвиває вміння вчитися та допомагає учням досягати кращих результатів навчання.

Ключові принципи оцінювання

Мотивація – наголос на позитиві і підтримці впевненості у своїх здібностях і можливостях

Індивідуалізація – порівняння результатів з власними попередніми досягненням

Суб'єктність – самооцінка і участь у визначенні індивідуальних цілей навчання

Тріангуляція – здійснювання оцінювання щонайменше трьома суб'єктами: вчителем, батьками, самим учнем, однокласниками

Види оцінювання

Зазначені принципи реалізуються через такі види оцінювання:

Оцінювання включає формувальне поточне і підсумкове (тематичне і завершальне)

Формувальне оцінювання здійснюється шляхом:

- педагогічного спостереження учителя за навчальною та іншими видами діяльності;
- аналізу портфоліо учнівських робіт, попередніх навчальних досягнень учнів, результатів їхніх діагностичних робіт;
- самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності учнів;
- оцінювання особистого розвитку та соціалізації учнів їх батьками;
- застосування прийомів отримання зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу

Підсумкове тематичне оцінювання за відбувається шляхом виконання учнями компетентнісний завдань.

Підсумкове завершальне оцінювання проводиться учителем шляхом узагальнення інших видів оцінювання.

Прийоми, техніки та методики формувального оцінювання

1. Надішліть дослідницьку пропозицію

Попросіть учнів подати імітаційну або реальну дослідницьку пропозицію із зазначенням того, що вони хотіли б дослідити надалі за темою, яка вивчається. Попросіть їх обговорити, що вони будуть досліджувати, чому їм цікавий цей аспект і як вони це робитимуть.

2. Самооцінка за критеріями оцінювання

Розгляньте з учнями критерії, за якими ви оцінюватимете їхні роботи, та попросіть їх самостійно визначити оцінку, яку, на їхню думку, вони отримують.

3. Блог на 200 слів

Запропонуйте учням створити власний блог, в якому вони мають щотижня писати по 200 слів про те, що дізналися під час вивчення навчального матеріалу. Також вони мають додавати позитивні коментарі у

блогам своїх однокласників, відзначаючи будь-які успіхи, та надавати поради, на чому їм потрібно зосередитись наступного тижня.

4. Триразове узагальнення

Запропонуйте учням резюмувати вивчений матеріал трьома способами за такою кількістю слів:

10-15 слів;

30-50 слів;

75-100 слів.

Збільшення кількості слів спонукатиме їх додавати до інформації більше деталей та сприятиме кращому засвоєнню матеріалу.

5. Попередня презентація

На початку уроку запропонуйте учням упродовж 2 хвилин розповісти про те, що вони знають за темою, яку ви збираєтесь вивчати. А наприкінці заняття попросіть їх презентувати нові знання протягом такого ж часу.

6. П'ять «чому»

Повідомте школярам певне твердження та просіть їх п'ять разів надати відповіді на запитання «чому». Цей прийом дозволить визначити рівень їхніх знань та розуміння теми, яка вивчається.

7. «Гаряче» місце

Сенс цього прийому полягає у тому, що один учень сидить на стільці перед класом і надає швидкі відповіді на запитання від своїх однолітків. Ця техніка чудово підходить для математичних вікторин.

8. Актуальні теми

Запропонуйте школярам вибрати один аспект із того матеріалу, що вони вивчають, і протягом 5 хвилин презентувати класу свої знання, а потім протягом 5 хвилин надати відповіді на запитання.

9. Визначте неправильне уявлення

Повідомте школярам поширене неправильне твердження або уявлення на тему, що вивчається, та попросіть їх пояснити, чому вона неправильна та як його виправити.

10. Навмисна помилка

Навмисно впровадьте помилку в завдання або інструкцію для учнів і подивіться, чи зможуть вони її визначити під час уроку.

11. «З-Х-Д»

Наприкінці уроку попросіть школярів намалювати таблицю, яка складається з 3 стовпчиків та записати у кожному з них:

що вони знали;
що хочуть знати;
що дізналися на уроці.

Цей прийом допоможе вам структурувати наступні уроки на основі відгуків учнів.

12. Відкриті запитання

Ставте учням запитання, як потребують розгорнутої відповіді, та на які не можна відповісти однозначно «Так/Ні».

13. Перефразування

Повідомте учням частину навчального матеріалу, а потім попросіть їх повторити її своїми словами. Цей прийом дозволить визначити якість розуміння навчального матеріалу на початковому етапі.

14. Оцінка колег

Попросіть учнів оцінити роботу один одного. Цей прийом дозволить учням побачити роботу інших учнів, порівняти її зі своєю та обговорити правильне рішення.

15. Фотооцінка

Цей прийом стане у пригоді під час дистанційного навчання. Запропонуйте школярам сфотографувати те, що, на їхню думку, найкраще відображає їхній поточний рівень знань (наприклад, домашнє завдання, есе, твір чи проєкт) та пояснити свій вибір під час онлайн-уроку.

16. Позапланова вікторина

Проведіть для учнів на початку, всередині та наприкінці уроку вікторину, яка складається всього з 5–10 питань. Це дозволить відстежити навчальний поступ кожного учня упродовж заняття та стимулюватиме їх бути уважнішими на уроці.

17. Прогноз та гіпотеза

У середині уроку попросіть учнів зробити прогноз чи гіпотезу стосовно того, що вони дізнаються наприкінці заняття. Цей прийом допоможе оперативно визначити рівень розуміння учнями матеріалу, що вивчається.

18. Завдання щодо виявлення попередніх знань

На першому уроці вивчення нової теми попросіть учнів коротко записати те, що вони вже знають з цього приводу. Ці записи допоможуть вам дізнатися з чого потрібно почати викладання, і допоможуть уникнути надмірного повторення.

19. Поточні записи

Запропонуйте школярам протягом уроку на окремому аркуші записувати запитання, які у них виникають під час заняття та які вони не зрозуміли. Зберіть аркуші та скоригуйте планування вивчення цієї теми.

20. Тестування з інтервальним повторенням

Цей прийом дозволить оцінити якість засвоєння навчального матеріалу та допоможе учням згадати інформацію, яку вони можуть забути. Запропонуйте школярам виконати тест з певної теми через 1 день після її вивчення, потім через 3, через 8 та через 15 днів. Порівняйте відповіді та розробіть індивідуальні завдання, які допоможуть заповнити прогалини у знаннях учнів.

21. Техніка «Перевірка помилковості розуміння»

Педагог навмисно дає учням типові помилкові поняття або передбачувані помилкові судження, а потім просить учнів висловити свою згоду або незгоду зі сказаним і пояснити свою точку зору. При цьому можна використовувати звичайну дошку, проговорювати ці судження усно, використовувати створену заздалегідь онлайнкову спільну дошку, спільний документ чи презентацію, онлайнкові картки тощо.

22. **Техніка «Формувальне опитування»** – це форма перевірки знань учнів, коли педагог задає додаткові уточнюючі питання, що дозволяють дитині проаналізувати, узагальнити, зробити висновки з пройденого матеріалу. Наприклад:

Як _____ схожі або відрізняються від _____?

Що неправильно в _____?

Який висновок ти можеш зробити _____?

Що ти пропонуєш зробити _____?

Які критерії ти б використовував для оцінки _____? і т.д.

23. Техніка «Трихвилинна пауза».

Педагог надає учням можливість обміркувати поняття, ідеї заняття, зв'язати з попереднім матеріалом, знаннями і досвідом, а також з'ясувати незрозумілі моменти.

Я змінив своє ставлення до ...

Я дізнався більше про ...

Я здивувався тому, що ...

Я відчув ...

Я ставився ...

24. Використання **методики «Тижневі звіти»** дозволяє забезпечувати швидкий зворотний зв'язок, за допомогою якого учні повідомляють, чого вони навчилися за тиждень і які труднощі у них виникли. «Тижневі звіти» –

це опитувальні листи, які учні заповнюють один раз на тиждень, відповідаючи на 3 питання:

Чому я навчився за цей тиждень?

Які питання залишилися для мене незрозумілими?

Які питання я поставив би учням, якби я був учителем, щоб перевірити, чи зрозуміли вони матеріал?

25. Техніка «Сигнали рукою».

Учитель зупиняє пояснення і просить учнів показувати йому сигнали рукою, які свідчать про розуміння або нерозуміння матеріалу. Для цього вчитель заздалегідь домовляється з учнями про ці сигнали:

Я розумію _____ і можу пояснити (великий палець руки спрямований вгору).

Я все ще не розумію _____ (великий палець руки спрямований в бік).

Я не зовсім впевнений в _____ (помахати рукою).

Подивившись на сигнали, учитель пропонує деяким учням висловитися:

тим, хто не зрозумів, задає питання: «Що саме вам незрозуміло?»;

слово надається тим, хто не дуже впевнений у правильності відповіді;

слово надається тим, хто все зрозумів.

Учитель задає уточнюючі питання: «Що саме ви зрозуміли?», при цьому обов'язково пропонується вислухати кілька відповідей.

За підсумками отриманих відповідей учитель приймає рішення або про повторне вивчення, закріплення теми, або про продовження вивчення теми. У разі повторного пояснення, закріплення теми вчитель повинен використовувати ще одну перевірочну міні-роботу. Даний крок важливий для того, щоб зрозуміти, чи відбуваються зміни в розумінні теми в учнів, які відчують проблеми, і визначити свої кроки по подальшій роботі.

26. Аналіз робіт учнів

Багато інформації можна отримати з домашніх завдань, тестів та коротких опитувань учнів, особливо коли від них вимагається пояснити своє мислення. Коли вчителі витрачають час на аналіз роботи учнів, вони отримують знання про:

поточні знання, ставлення та навички учнів щодо предмета

сильні, слабкі сторони та стилі навчання

потреба в подальшій чи спеціальній допомозі

Такий підхід дозволяє вчителям модифікувати свої вказівки, щоб бути ефективнішими в майбутньому.

27. Картки по колу

Цей прийом передбачає передачу карток серед груп для оцінювання розуміння. Кожна група з 4 або 5 учнів починає з картки з позначками. Група

записує відповідь на відкрите запитання. Група також може поділитися своїми знаннями з теми, висвітленої на уроці. Як тільки учні групи закінчать заповнювати картку, вони передають її наступній групі. Після того, як кожна група опрацювала кожну картку, відповіді обговорюються у класі.

28. Опитування «Чому» і «Як»

Стратегії опитування можуть здійснюватися індивідуально, у малих групах людьми або у всьому класі. Ефективні стратегії формувального оцінювання пропонують учням відповісти на запитання вищого порядку, такі як «Чому» та «Як». Запитання вищого порядку вимагають від учнів більш поглибленого мислення. Вони можуть допомогти вчителю розрізнити рівень та ступінь розуміння учнями.

29. Трирівневе резюме

Ідея полягає у використанні різних способів мислення і уваги до деталей. Учні можуть працювати в групах або індивідуально. У відповідь на запитання чи запитання теми вони пишуть три різні резюме, використовуючи:

- 10–15 слів;
- 30–50 слів;
- 75–100 слів.

Можна також запропонувати учням використовувати месенджер, вайбер, твіттер або інші засоби передачі повідомлень. Швидше за все, у вас є багато учнів, які вже цим користуються. Вони матимуть досвід спілкування повідомлень з мінімальними формуюваннями та символами.

30. Обговорення у парах

Це одна з багатьох стратегій формувального оцінювання. Вчитель ставить запитання, а учні записують свої відповіді. Потім учні об'єднуються у пари і обговорюють свої відповіді. Вчитель має можливість пересуватися по класу та слухати різні обговорення. Це дозволяє вчителю отримати цінні уявлення про рівні розуміння учнями заданої теми.

31. Зворотний відлік: 3–2–1

Це відповідний тест щодо відповідного та усвідомленого навчання. Коли учні дізнаються про щось, що їм здається корисним, вони, ймовірно, захочуть якимось чином використовувати ці знання.

Запропонуйте учням закінчити урок (день) цим. Дайте їм картки для запису відповідей або запропонуйте їм відповісти усно. Вони зобов'язані відповісти на три запитання за темою уроку:

- 3 речі, які ви раніше не знали;
- 2 речі, які вас здивували;
- 1 річ, яку ви хочете почати робити з того, що дізналися.

Ви також можете задавати їм різні питання. Це пропозиції, тому сміливо складайте свої власні запитання.

32. **Голосування**

Ця активність дає можливість учням швидко і точно надавати відповіді. Мовчазне голосування ідеально підходить для сором'язливих учнів, які мають проблеми з промовою. Можливо також здійснювати голосування в інтернеті через мобільні додатки.

33. **Квитки Вихід / Вхід**

Це простий і ефективний метод формуючого оцінювання.

«Квитки на вихід» це шматочки паперу або картки, які учні здають на зберігання під час виходу з класу. На картках учні записують основну ідею і більш детальну інформацію з теми, що вивчалася на уроці.

Прийом «Квитків на вхід» робиться на самому початку заняття. Учні записують відповіді на запитання щодо домашнього завдання або попередньої теми уроку.

34. **Записи за хвилину**

Цю активність зазвичай проводять у кінці уроку. Учні працюють індивідуально або в групах. Вони мають письмо відповісти на короткі запитання щодо теми заняття:

Головна ідея;

Що мене вразило найбільше;

Запитання, на які я не отримав (ла) відповіді;

Що мені здалося найбільш заплутаним;

Яке питання з цієї теми може бути у наступному тесті.

За відсутності формувального оцінювання те, що учень не розуміє навчальний матеріал, з'ясовується тільки під час невдачі на підсумковому заліку чи іспиті. Застосування формувального оцінювання робить такі невдачі малоймовірними.

35. **Проекти творчого розширення**

Щоб продемонструвати розуміння учні можуть створити велику кількість проектів. «Швидкі» проекти допомагають їм застосовувати вищі рівні мислення за таксономією Блума (застосування, аналіз, оцінку, синтез). Проекти не повинні бути великими і складними. Вони можуть зайняти день, півдня, а то й годину. Ось кілька ідей для швидких проектів:

Створіть плакат або колаж за темою ...

Зніміть відрепетирувану сценку на обговорювану тему ...

Побудуйте діораму за темою і створіть за нею розповідь ...

Створіть власні картки для тестування один одного ...

Підготуйте презентації за темою...

Діорама (від діа... і грец. *ώραμα* – видовище, вигляд) – вид живопису, в якому картину великого розміру доповнено бутафорським предметним планом, макетом.

36. Шкала

Напишіть 3-5 тверджень, які не є ні правильними, ні помилковими, і попросіть оцінити їх за шкалою від 1 до 5, де 1 – не згоден, 5 – повністю згоден. Якщо учні працюють в парах, попросіть їх порівняти і обговорити результати.

37. Картки

Після вивчення нової теми роздайте учням невеликі щільні картки. Попросіть їх з одного боку написати, що вони зрозуміли (основну думку, 2-3 пропозиції), з іншого – що залишилося незрозумілим. Зберіть картки і проаналізуйте відповіді. За певних умов картки можна не підписувати.

38. Спостереження за роботою в групах і парах

Спостерігайте за роботою учнів в групах і парах, складіть список найпопулярніших помилок і труднощів, обговоріть їх в кінці заняття з усім класом.

39. Різнокольорові картки

В якості альтернативи сигналів руками можна використовувати різнокольорові картки. Наприклад, червона картка може означати, що учні не зрозуміли матеріал, зелена – що добре зрозуміли, жовта – що хотів би задати уточнюючі питання.

40. Тест

Тест можна провести як «паперовий», так і онлайн, комбінуючи питання різних типів.

41. Сигнали руками

Домовтеся про умовні сигнали. Наприклад, учні піднімають великі пальці вгору, якщо добре зрозуміли тему, опускають великі пальці вниз, якщо не зрозуміли, махають руками, якщо, в принципі, все зрозуміло, але залишилися невеликі питання.

42. Пишемо 2 хвилини

Роздайте учням картки, задайте питання по вивченій темі, і попросіть їх протягом 2 хвилин написати відповідь.

43. Інтелект-карта

Напишіть основні терміни, що відносяться до теми, що вивчається, і попросіть учнів скласти інтелект-карту, яка показує їх взаємозв'язок один з

одним. Карту можна скласти як на аркуші паперу, так і в електронному вигляді, використовуючи один з численних безкоштовних онлайн-інструментів.

44. Часті помилки

Напишіть список частих помилок, що стосуються тієї чи іншої теми, і обговоріть їх з учнями.

45. Онлайн-вікторини, тести та анкети

Одним із найцікавіших та найсучасніших варіантів здійснення формуального оцінювання є використання численних сервісів для проведення опитування, тестування та ігор. Серед них Triventy, Kahoot, OnlineTestPad, Plickers та багато інших.

Джерела:

1. Сайт Освіта Нова
https://osvitanova.com.ua/posts/5678-20-pryiomiv-formuvalnoho-otsiniuvannia?fbclid=IwAR0OZ6WvIMyF-C6LQvaEkx1V2uiAFsI-nuY0IL-gIbBuPNjG60kEtWtd2_c
2. Незалежна освітня корпорація TEACHHUB
<https://teach-hub.com/najtsikavishi-pryjomy-formuvalnoho-otsinyuvannya/>
3. Національна освітня платформа «Всеосвіта»
<https://vseosvita.ua/library/prijomi-formuvalnogo-ocinuvanna-na-urokah-kursu-a-doslidzuu-svit-459498.html>
4. Платформа «Нова українська школа»
<https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsinyuvannya-chomu-vono-potribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky/>

Для нотаток